

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 27 febr. 1891, kl. 12 midd.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

Till lagutskottet hafva från Andra Kammaren hänvisats tvenne särskilda motioner angående ändring af bestämmelserna i 3 § af förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning; hvilka motioner inom nämnda kammare afgifvits, den ena, n:o 3, af herr *E. J. Ekman* och den andra, n:o 72, af herr *P. J. M. Erikson*.

Förstnämnda motion, som är mera omfattande än den senare, har följande lydelse:

»I regeringsformens 16 § heter det, att Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Denna religionsfrihetens grundprincip har dock hittills i många fall visat sig vara ett tomt ord. Så t. ex. tvingas ännu vårt lands inbyggare att antingen förblifva medlemmar af den evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige eller ock af något annat tillåtet kristet samfund. Frihet att öfvergå till ett dylikt samfund har först genom 1873 års dissenterlag blifvit medgifven. Men dervid har det ock förblifvit. Den religionsfrihet, som sålunda existerar, är högst inskränkt. Någon *fullständig* finnes således icke ännu inom vårt land. Och dock är detta ett kraf, som både efter gudomlig och menskelig rätt förr eller senare måste tillfredsställas.

För staten måste det vara af största vigt att tillse, att dess inbyggare beredas tillfälle att i de högsta af alla intressen kunna intaga en ärlig och med samvete och öfvertygelse öfverensstämmande ställning, emedan ett motsatt förfarande alstrar oärlighet och skrymteri, hvilket allt i sin mån åter verkar demoraliserande inom andra områden.

För den privilegierade statskyrkan måste det verka ytterst förlamande att nödgas inom sitt område behålla personer, som icke vidare äro fästa vid henne med något tillgifvenhetens band, utan delvis eller helt och hållet förkasta hennes religiösa uppfattning och institutioner. Tillkommer då vidare det förhållandet, att denna kyrka utgifver sig för att vara *Kristi sanna kyrka*, så är det i högsta grad förnedrande för henne att i uppenbar strid med Kristi och apostlarnes lära (Matt. 18: 17; Rom. 16: 17; 1 Kor. 5: 13; 2 Kor. 6: 14—17; 2 Tess. 3: 14) nödgas i sin gemenskap behålla icke allenast sådana, som hafva med henne en divergerande *kristlig* uppfattning, utan ock sådana, som uppenbart förneka kristendomens fundamentalartiklar. Ett sådant förhållande måste verka allt annat än välsignelsebringande för kristendomen sjelf.

Dessutom är det onekligen hvarje till mogen ålder kommen människas obestriddliga rätt att utan tvång af mensklig lag sjelf få bestämma öfver sin religiösa ställning, synnerligen då ingen lag i sjelfva verket kan hindra en person att hysa hvilken religiös uppfattning som helst. Just därför är det ock ett faktum, att inom den evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige finnes en mängd medlemmar, hvilka i många stycken tänka olika med henne, men som till följd af nu gällande lag tvingas att tillhöra henne. Ja, det finnes inom henne icke så få personer, som befinna sig på en helt och hållet *utomkristlig* ståndpunkt, hvilka med närvarande lagstiftning icke kunna komma ut ur den svenska evangelisk-lutherska statskyrkan. Det orimliga i ett sådant förhållande torde ligga i öppen dag för hvar och en. Och visst är, att ett sådant rättstillstånd icke kan vara gagneligt vare sig för kyrka eller stat eller för dessa personer sjelfva.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, vågar jag i ödmjukhet föreslå,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring af kongl. förordningen af den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt aderton år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå,

och utan att han genom ett sådant steg förlorar några medborgerliga rättigheter.»

Herr *Erikson* föreslår,

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t begär utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådan ändring af kongl. förordningen den 31 oktober 1873, att 3:dje § erhåller denna lydelse:

»Har medlem af svenska kyrkan omfattat *främmande lära* och vill för den skull ur kyrkan utträda, gifve sin afsigt till kända för kyrkoherden i den församling, han tillhör. Framhårdar han i sin afsigt, inställe sig, sedan minst två månader förflutit, personligen hos kyrkoherden samt anmäle sig till utträde ur kyrkan, och göre kyrkoherden derom anteckning i kyrkoboken. Ej må någon på grund af anmälan, som skett innan han fyllt aderton år, anses från svenska kyrkan skild. I främmande församling må ej heller någon före nämnda ålder upptagas»; samt

att förordningen i öfrigt underkastas den omarbetning, som kan blifva af nöden i följd af den för 3:dje § föreslagna ändrade lydelse.»

Då utskottet går att afgifva utlåtande öfver ifrågavarande motioner, hvilka i hufvudsak skilja sig från hvarandra allenast deruti, att den senare icke innehåller något förslag i syfte att tillförsäkra den, som vunnit utträde ur statskyrkan, fortfarande tillgodonjutandet af honom förut tillkommande medborgerliga rättigheter, vill utskottet till en början erinra, hurusom ändring i nu föreslagen rigtning af den s. k. dissenterlagens bestämmelser uti förevarande ämne varit föremål för framställningar vid flere föregående riksdagar. Redan vid 1877 års riksdag väcktes inom Första Kammaren motion om rätt för hvarje statskyrkans medlem, hvilken omfattat en främmande troslära, att utträda ur statskyrkan utan att behöfva uppgifva det trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå, och utan hinder deraf, att den lära, han omfattat, till äfventyrs icke kunde anses såsom kristen. Motionen, hvilken var väckt af en bland vår kyrkas mera framstående målsmän och i öfrigt hvilade på en synpunkt, hvilken utskottet får anledning att här nedan närmare beröra, vann icke Riksdagens bifall, och samma öde rönt en vid 1882 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion i enahanda syfte. Vid 1883 års kyrkomöte var frågan om borttagande af skyldig-

heten för den, som ville utträda ur statskyrkan, att uppgifva det kristna trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå, föremål för enskild motionärs framställning, och tillstyrktes densamma af det tillfälliga utskott, till hvars behandling den varit hänvisad, men lyckades icke vinna mötets bifall. Vid såväl 1885 som 1886 årens riksdagar gjordes af den ene af de nu förevarande motionärerna, herr *Erikson*, framställningar i samma syfte, som utmärker hans nu väckta motion. Lagutskottet vid 1885 års riksdag afstyrkte bifall till motionen, hvilken också afslogs af Första Kammaren, men bifölls af Andra Kammaren med betydande röstöfvervigt. I sitt vid följande riksdag afgifna utlåtande n:o 14 tillstyrkte lagutskottet motionärens framställning, i hvad den afsåg upphäfvande af ofvan berörda skyldighet, men ansåg sig fortfarande icke kunna förorda bifall till förslaget om borttagandet af *det* vilkor för rätten att utträda ur statskyrkan, att den troslära, som den utträdande omfattat, vore att anse såsom *kristen*. Motionens öde i kamrarne blef emellertid detsamma som vid 1885 års riksdag.

Hvad nu angår motionärernas förslag om borttagande af den föreskrifna skyldigheten att uppgifva det trossamfund, hvartill man ämnar öfvergå, har utskottet icke funnit skäl att ändra den ståndpunkt i denna fråga, som utskottet intog vid 1886 års riksdag och hvilken finnes uttalad i dess ofvannämnda och af herr *Erikson* till stöd för sin motion i denna del åberopade utlåtande. Utskottet yttrade då:

»Enligt förordningen den 23 oktober 1860 fordrades, för att en person skulle anses från svenska kyrkan skild, ej blott att han skulle uppgifva det främmande religionssamfund, till hvilket han önskade öfvergå, utan ock att han blifvit i ett i riket tillätet religionssamfund upptagen. Detta sistnämnda vilkor borttogs genom 1873 års förordning, som endast fordrar uppgift å det trossamfund, hvartill den ur kyrkan utträdande vill öfvergå. Vid tillämpningen af detta stadgande har någon tvekan yppats, huru vida det trossamfund, hvartill den utträdande förklarade sig vilja öfvergå, ovilkorligen borde vara, såsom i 1860 års förordning uttryckligen föreskrefs, ett i riket tillätet, således af staten erkänt trossamfund. Denna tvekan synes dock numera hafva blifvit undanröjd, och bestämmelsen tolkas så, att medlem af svenska kyrkan kan öfvergå till hvilket historiskt befintligt, kristet trossamfund som helst. Emellertid kvarstår, äfven med den tolkning, som sålunda gifvits åt paragrafen, den inskränkning, att en person, hvilkens religiösa uppfattning i en eller flera punkter skiljer sig från svenska kyrkans, icke kan utträda ur denna kyrka, så vida han icke kan uppgifva ett bestämdt trossamfund, till hvilket han vill ansluta sig. Det kan icke

förnekas, att, oaktadt den brokiga mångfald af olika trossamfund, som vår tids religiösa lif framkallat, mången kan finnas, som icke känner sitt samvete tillfredsstäldt med att öfvergå till något af dessa samfund. Denne har då att välja mellan att kvarstå inom svenska kyrkan, hvilkens åskådning han i till äfventyrs väsentliga delar ogillar, eller att öfvergå till ett annat religionssamfund, i hvars läror han icke heller kan instämma.

Härvid har erinrats, att 1873 års förordning, såsom ofvan blifvit påpekadt, icke fordrar öfvergång, utan endast uppgift om tillämnad öfvergång till ett visst trossamfund. Men den sålunda antydda utvägen att undvika ett val af nyssnämnda beskaffenhet är onekligen föga tilltalande, åtminstone för personer med mera känsligt samvete. Följden af den ifrågasattade inskränknigen har också blifvit, att många kvarstannat inom kyrkan, hvilka icke blott afvika från hennes läror, utan mot henne hysa ett rent hatfullt sinnelag, hvilket, om ej framkallas, åtminstone i väsentlig mån ökas af tvånget att kvarstå inom kyrkan.

Ett sådant förhållande står, enligt utskottets tanke, i strid mot religionsfrihetens grundsatser och kan ej vara annat än till skada för kyrkan sjelf. Denna sistnämnda synpunkt har ock blifvit af kyrkans egna målsmän framhållen.»

Beträffande vidare det ifrågasatta utsträckandet af rätten att utträda ur statskyrkan jemväl till den, som omfattat en icke kristen lära, har emot en dylik åtgärd väsentligen blifvit erinradt, att densamma skulle innebära ett statens uppgifvande af sin ställning såsom kristen stat, och att då kärleken vore kyrkans högsta lag och innersta drifkraften för all hennes verksamhet, kyrkan icke borde upphöra att upplysande och förädlande inverka på dem af hennes medlemmar, som i religiöst hänseende affallit derhän, att de antingen omfattade tros läror, för hvilka kristendomens grundsanningar voro främmande eller ock intogo den rena gudsförnekelsens ståndpunkt. Kunde dessa affällingar också icke återföras till kyrkans sköte, vore det i allt fall hennes pligt att söka bibringa dem en kristlig lifsåskådning.

Utskottet anser emellertid att, huru beaktansvärda dessa skäl än må synas, starkare skäl likväl anförts och kunna anföras för riktigheten af den uppfattning, motionärerna velat göra gällande. Den af dem ifrågasatta bestämmelse innebär endast ett följdriktigt genomförande af den samvets- och trosfrihetens stora grundsats, å hvilken lagstiftningen i förevarande ämne är byggd.

Vid sidan af denna synpunkt af individens rätt att i trossaker vara fri från alla tvingande band och i religiöst hänseende slippa gälla för annat eller mer än han verkligen är, har man ock att i likhet med motionären vid 1877 års riksdag ställa en icke mindre vigtig synpunkt, nemligen synpunkten af kyrkans i dess egenskap af samfund grundade rätt att vara till och sålunda äfven dess rätt att värna sig för fiendtliga angrepp från dess egna medlemmar. Är kyrkan ett samfund, som för sitt bestånd kräfver enhet i öfvertygelse och handlingssätt, äfvensom ett utveckladt kraftigt och sammanslutet församlingslif, torde det äfven vara hennes obestriddliga rätt att få från sin gemenskap skilja olika tänkande, hvilka till äfventyrs finna sig manade att med hela styrkan af en lefvande öfvertygelse arbeta på hennes undergång. Att personer, som, på sätt erfarenheten från senaste tider visar, dragit i öppen härnad mot vår kyrka, fortfarande skola räknas till kyrkans medlemmar, synes utskottet vara ett missförhållande, som i kyrkans och statens intresse bör undanrödjas. Vidare kommer här i betraktande, att, såsom jemväl flera gånger framhållits, vår tids skiftande mångfald af trosläror har att framvisa mer än en dylik lära, hvars beskaffenhet att vara kristen eller icke kan vara tvifvel underkastad, och vid sådant förhållande torde det mången gång vara en vansklighets sak för en samvetsgrann själasörjare att efter ett, låt vara äfven grundligt, förhör med den församlingsmedlem, som anmält sig vilja utträda ur statskyrkan, afgöra, om den lära, denne säger sig hafva omfattat, kan anses vara kristen och det begärda utträdet sålunda enligt nu gällande bestämmelser må beviljas. Med fog torde äfven kunna sättas i fråga, om kyrkan kan på något mera verksamt sätt öfva inflytande på dem af dess medlemmar, som i sin religiösa uppfattning ställt sig utom kristendomens rämärken eller till och med afsvurit all religion, men hvilka mot sin vilja hållas kvar inom kyrkans murar och sålunda påtvingas ett visst sken af religiositet, som de i sjelfva verket måste förakta.

Anser sig utskottet sålunda böra tillstyrka motionärernas förslag i fråga om utvidgad rätt att utträda ur statskyrkan, kan utskottet deremot icke förorda bifall till hvad herr *Ekman* derjemte föreslagit, eller att utträdet ur statskyrkan icke skulle medföra någon som helst förlust af de medborgerliga rättigheter, som den utträdande der förut åtnjutit.

I 14 § af den förordning, hvarom här är fråga, är föreskrifvet, att med de undantag och inskränkningar, som af grundlag eller eljest gällande författning föranledas, skiljaktighet i kristen trosbekännelse icke skall medföra någon olikhet i svenska medborgares rättigheter och skyldigheter, och då det icke tillkommer utskottet att till profning

upptaga föreslagna ändringar i bestämmelser af grundlags natur, samt motionären i öfrigt icke ens antydt de rättigheter af ifrågavarande art, som hans framställning afser, torde hans ifrågavarande framställning böra lemnas utan afseende.

Derest de förändringar, som utskottet sålunda tillstyrkt, komma att bifallas, torde mindre förändringar af andra lagrum uti ifrågavarande förordning föränledas; och får utskottet följaktligen hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt aderton år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Stockholm den 27 februari 1891.

På lagutskottets vägnar:

C. A. Sjöcrona.

Reservationer:

af herrar *Fröberg*, grefve *Klingspor*, *Pehrsson*, *Claëson* och *Bengtsson*, som ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till motionerna; samt af herrar *Sjöcrona* och *Näslund*, hvilka ansett, att motionerna icke bort tillstyrkas, i hvad de afse rätt äfven för den, som omfattat icke kristen lära, att utträda ur statskyrkan.

Herrar *Lundin* och *L. O. Larsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
